

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Zomertheater Frascati in de Plantage van de decoratieschilder Gustave Prot (1817-1903) en zoon Gustave Henri Prot (1850-1913)

Eijkelboom, G.; Vermeer, G.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

Published in

Amstelodamum

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Eijkelboom, G., & Vermeer, G. (2018). Zomertheater Frascati in de Plantage van de decoratieschilder Gustave Prot (1817-1903) en zoon Gustave Henri Prot (1850-1913). *Amstelodamum*, 105(1), 16-28.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

GERT EIJKELBOOM EN GERRIT VERMEER
Zomertheater Frascati in de Plantage
van de decoratieschilder Gustave Prot (1817-1903)
en zoon Gustave Henri Prot (1850-1913)

Eind jaren zeventig van de negentiende eeuw verzezen in Amsterdam de zomerschouwburgen 'met stoom uit den grond'.¹ Een daarvan was het zomertheater Frascati aan de Plantage Middenlaan, gebouwd in opdracht van Gustave Prot naar ontwerp van ingenieur-architect A.L. van Gendt (afb. 1).² Met het in mei 1879 geopende 'Nieuw-Frascati' zetten de toneeldirecteuren vader en zoon Prot de roemruchte schouwburg Frascati in de Nes voort. Gustave Prot en zijn zoon Gustave Henri stonden echter vooral bekend als decoratieschilders en makers van toneeldecors en kostuums.

GUSTAVE PROT: DECORATIESCHILDER EN BEHANGER Gustave Prot volgde in zijn geboorteplaats Parijs een opleiding tot decoratieschilder en werkte als zodanig in verschillende Parijse theaters.³ In 1842 kwam hij naar Amsterdam, waar hij in dienst trad bij de Fransche Schouwburg (de huidige Kleine Komodie) aan de Amstel.⁴ Prot decoreerde daarnaast in 1850 de grote zaal van Odeon aan het Singel voor de optredens van de beroemde familie Beyerböck tijdens de twee weken durende Kermis in september.⁵ In datzelfde jaar werkte 'kunstschilder Prot van Parijs' in de Nieuwe Schouwburg van Haarlem onder toezicht van architect N. Swarte.⁶

Prot dreef naast zijn werk als kunstschilder een winkel. In september 1849 verklaarde de rechtbank Gustave Prot, 'winkelier in behangselpapier in de Kalverstraat', in staat van faillissement.⁷ Een maand later liet Prot in een advertentie weten dat hij een 'magazijn van Franse behangselpapieren' dreef in Kalverstraat 17, bij de Dam.⁸ In juni 1850 adverteerde hij met een assortiment van moderne decors en behangsels voor salons, te verkrijgen in het nieuw 'magazijn van Fransche behangselpapieren' in Kalverstraat 185.⁹ Het magazijn adverteerde nadien regelmatig met kamerschutten (kamerschermen). In mei 1854 verhuisde het naar het (tijdelijke) adres Nes 12. Daarna was het in dezelfde straat te vinden in het tweede huis vanaf de Halsteeg (de latere Damstraat).¹⁰ Weer een jaar later verplaatste Prot zijn 'behangers-affaire' naar Warmoesstraat 47, schuin tegenover de Papenbrugsteeg.¹¹ Volgens de advertentie belastte Prot zich 'voortdurend met het schilderen van ornamenten, transparantgordijnen, tooneel-decoratiën, enz. enz.'¹² In 1855 ging hij echter opnieuw failliet.¹³ In dat jaar sloot ook het de Fransche Schouwburg zijn deuren, een andere belangrijke bron van inkomsten voor Prot.¹⁴ In het *Algemeen Handelsblad* van 24 december 1855 adverteerde Prot nog met zijn 'kamerschutten', te verkrijgen in het 'Magazijn van Behangsel-papieren' in Warmoesstraat 47. In januari 1856 kwam de

1 J.M.A. Rieke, Schouwburg Frascati aan de Plantage Middenlaan 4a in 1890. Potlood, pen en

aquarel. Theatercollectie Bijzondere Collecties UvA (Stichting TIN) (to04062.000).

advocaat van Prot tot een akkoord met zijn schuldeisers.¹⁵ Nadien verschenen er van de winkel geen advertenties meer. Kennelijk was Prot definitief met zijn winkelavonturen gestopt.

DECORATIEWERK Toen Johann Eduard Stumpff (1813–1871) in 1840 de leiding overnam van Frascati in de Nes, kreeg deze zaal elk jaar tijdens de jaarlijkse septemberkermis een spectaculaire uitmonstering. In welk jaar Prot voor het eerst betrokken was bij de kermisdecoratie valt niet precies vast te stellen. In ieder geval verzorgde hij voor de kermis van 1864 een reeks van panorama's: 'treedt gij uit het prieel tevoorschijn, dan waant ge u in Zwitserland; niets ontbreekt aan de illussie; noch de chalets, noch de vergezigten; noch de schoone lachende natuur'. Prot schilderde, geplaatst in een weelderig decor, panorama's van Sion (Sitten), Berg, Fluëlen, Locarno en Genève.¹⁶ In de kermis van het jaar daarop vormde Italië het thema en leverde Prot gezichten op 'Iddria, Subiaco, Tivoli, Castellamare, Proceda, Amalfi, Venetië en Napoli'.¹⁷ In 1866 leverde hij voor de kermis opnieuw vergezichten en 'encadrementen' en in 1869 verzorgde hij de 'ordonnantie en decoratie' van de grote zaal.¹⁸ Volgens het *Algemeen Handelsblad* had hij daar een waar 'droombeeld' verwezenlijkt.¹⁹ In 1871 vermeldde

2 Gustave Prot, Decorontwerp voor Ali Baba (Charles Lecocq), voorstellende in het midden een uitstalling van oosterse schatten, met rechts een trap

en ingang in een rots en links een doorkijk. Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TiN) (to06588.000/bTL112-32).

diezelfde krant dat Prot in samenwerking met Stumpff, ‘telken jare’ de grote zaal in een of ander lustoord herschiep en daarmee veel lof oogstte.²⁰ In 1876 kwam een eind aan deze traditie: na een jarenlange discussie verbood het Amsterdamse gemeentebestuur met ingang van dat jaar de viering van de jaarlijkse kermis vanwege de ermee gepaard gaande excessen.²¹

In 1868 voorzag Prot het toneel van het lokaal de Konings-kroon aan de Plantage Kerklaan van decoraties.²² Het jaar daarop nam hij het Nieuw Zomer-Theater in de Parklaan onder handen.²³ Hier speelde het Vlaamsch Tooneelgezelschap. Advertenties van schouwburgen en theaters maakten er steevast uitdrukkelijk melding van als het Prot was die de decoraties verzorgde. Dat duidt erop dat zijn werk een zekere aantrekkingskracht op het publiek uitoefende.

SAMEN VERDER Gustave was getrouwd met de Nederlandse Henrietta Frederica Heitmeijer. Samen kregen zij in 1850 een zoon, Gustave Henri

Prot.²⁴ Hij volgde zijn opleiding aan de Amsterdamse Academie voor Beeldende Kunsten om historieschilder te worden, maar die werd opgeheven. Na nog enkele jaren lessen te hebben gevolgd bij Felix Meritis, werkte hij vanaf 1870 samen met zijn vader, waar hij zich aanvankelijk, als liefhebber van toneel, toegedeed op kostuums.²⁵ Ze werkten aan de decoraties van bijvoorbeeld het Nieuw Zomertheater aan de Parklaan.²⁶ Bij het terugtrekken van 'de jonge Prot', in 1912, memoreerde *Het Nieuws van den Dag* dat Prot-vader en Prot-zoon 'zoo geheel één in werken en werkenslust, in kunstopvatting en kunstuitvoering, in willen en doen' waren, dat zij beiden een eenheid vormden, die 'Prot' heette, en waarvan de een ter onderscheiding 'de oude heer Prot' werd genoemd en de zoon 'de jonge Prot'.²⁷ Van de Prots bewaart het Theaterinstituut Nederland (TIN) in totaal bijna honderd kostuum- en decorontwerpen (afb. 2). Deze vertonen een grote stilistische verscheidenheid en geven blijk van een ongebreidelde fantasie.

In februari 1871 realiseerden Prot en zijn zoon in Theater Tivoli in de Nes 'het paleis van de koning van Siam' als decor voor het blijspel *De lijfgarde van de koning van Siam*.²⁸ In mei van dat jaar werkten vader en zoon in het zomertheater Henri Morriën bij de Willemspoort. In mei 1874 leverden Prot en zoon schilderwerk voor de decoratie van de Kalverstraat ter gelegenheid van de viering van het 25-jarige regeringsjubileum van koning Willem III.²⁹ Ze werkten hierbij samen met de Belgische decoratieschilder Auguste J.B. Graux (1831-1889), die jarenlang in Amsterdam woonde en werkte.³⁰ Voor dezelfde gelegenheid maakte hij in de Amstelstraat voor de eigenaren van het lokaal café-restaurant J. Roetemeijer & Zn een groot portiek.³¹ Volgens de nieuwsberichten was het gevaarte zesentwintig meter breed en twaalf meter hoog en bevatte het drie doorgangen. De levensgrote portretten van het koningspaar vormden een waar spektakel. Prot beschilderde het tijdelijke bouwsel als bestond het uit steen- en marmersoorten. In de bekroning, een grote wereldbol, schitterde 's avonds een ster van gaslicht. Boven de zijportieken trokken masten met wimpels en kandelaars met ballons de aandacht. Het geheel strekte Prot en zoon volgens de pers 'zeer tot eer'.³²

Voor het hoofdgebouw van *Natura Artis Magistra* aan de Plantage Middenlaan vervaardigden Prot en zoon in 1887 plafondschilderingen op doek.³³ Deze bevinden zich nog, verborgen onder latere afwerkingslagen, in de voormalige Koningszaal, de huidige Tijgerzaal. Deze interieurdecoratie stond vermoedelijk niet op zichzelf. Bij het overlijden van de jonge Prot in 1913 bracht een dagblad in herinnering dat hij bovendien 'in menig huis op de Keizersgracht' plafonds had geschilderd.³⁴

THEATERDIRECTEUR Het noodgedwongen einde van de kermistraditie in 1876 betekende niet het einde van de betrokkenheid van Prot bij Frascati in de Nes. Volgens een circulaire gingen Gustave Prot en Frans Kistenmaker in juni 1876 een verbintenis aan tot de 'aanvaarding van het bestuur over een nieuw toneelgezelschap'.³⁵ *Het Volk* noemde acteur Kistenmaker 'eertijds de afgod van het bovenrangse publiek in den Stadsschouwburg'.³⁶ De voorstellingen van

het nieuwe gezelschap vonden vanaf 2 september van dat jaar driemaal per week plaats in de schouwburgzaal Frascati in de Nes.³⁷ Prot en Kistenmaker werkten met ‘gunstig bekende’ acteurs en actrices, terwijl het hun ‘ernstig streven’ was, ‘met het oog op de eischen van kunst en smaak, de nieuwste en de beste voortbrengselen der binnen- en buitenlandsche dramaturgie op te voeren’, zo vonden ze zelf.³⁸ Gustave Prot droeg met zijn zoon zorg voor de decors en de kostuums.³⁹

In 1878 namen de Prots de Salon des Variétés in de Nes over. Zij brachten daar afwisselend operettes en kluchten met als sterren de komieken Bart Kreeft, August Kiehl en Johan Kelly. Doortje Frenkel deed gedurende één seizoen mee aan enkele operettes. Na dat eerste seizoen besloten de Prots de operettevoorstellingen te verhuizen naar Frascati in de Nes en het gesproken toneel in de Salon des Variétés te programmeren.⁴⁰

Gustave Prot kocht op 12 februari 1879 het huis met de aangrenzende tuin van Oscar Carré aan de Plantage Middenlaan voor 42.100 gulden op een publieke veiling in veilinglokaal De Brakke Grond aan de Nes. Dit voor de bouw van een zomertheater op die plaats.⁴¹ Al na een week verkocht Prot zijn aankoop met tienduizend gulden winst aan drie omwonenden.⁴² Zijn burenin-spe zagen ‘ongaarne in hun onmiddellijke nabijheid’ een theater komen.⁴³ Ze hadden er kennelijk veel voor over om te voorkomen dat zij voortaan ongewild de gehele zomer op muziek en zang zouden worden onthaald.

Binnen de kortste keren slaagde Prot er in voor hetzelfde doel een ander perceel in dezelfde buurt aan te kopen: een tuin aan de Plantage Middenlaan, naast nummer 4. Dit laatste was een kloek pand op de hoek met de Plantage Parklaan van architect Y.G. Bijvoets (1837–1901) uit 1876 met op de begane grond Grand Café Bellevue van G.J. van der Linden.⁴⁴ Links daarvan, op het aangekochte perceel, wilden de Prots hun theater bouwen.

FRASCATI AAN DE PLANTAGE MIDDENLAAN Op 25 februari 1879 diende Prot senior een verzoek in bij burgemeester en wethouders van Amsterdam. Op zijn net aangeschafte terrein op Plantage Middenlaan 4a wilde hij een zomertheater oprichten, ‘voorlopig van hout’.⁴⁵ Het college van B en W wees op 27 februari Prots bouwverzoek voor een ‘houten tent’ af, op grond van artikel 538 van de Algemene Politie Verordening.⁴⁶ De gemeente wilde hier geen brandgevaarlijke houten bouwsel. Daarop schreef Prot het college dat het maken van een volledig ingerichte schouwburg, die slechts enkele maanden per jaar gebruikt kon worden, buitengewoon grote uitgaven zou vereisen. Bovendien zou het te veel tijd vergen om de schouwburg nog in de zomer van 1879 te kunnen gebruiken.⁴⁷ Na overleg met zijn deskundige, architect A.L. van Gendt, stelde hij voor het gebouw te plaatsen op een paalfundering met gecreosoteerde (verduurzaamde) koppen. Hierop wilde hij de houten, met kalkspecie bedekte, stijlen van de constructie plaatsen. De specie-laag zou het brandgevaar wegnemen. Tussen de stijlen kwamen gemetselde gevels. Dit zou ook ‘de voortplanting van het geluid tegenhouden’.⁴⁸ Het gebouw wilde hij ongeveer acht meter achter de rooilijn plaatsen met op de rooilijn een stenen muur ‘van gunstig aanzien tot afsluiting van den openbaren weg’. Met het oog op het naderende zomer-

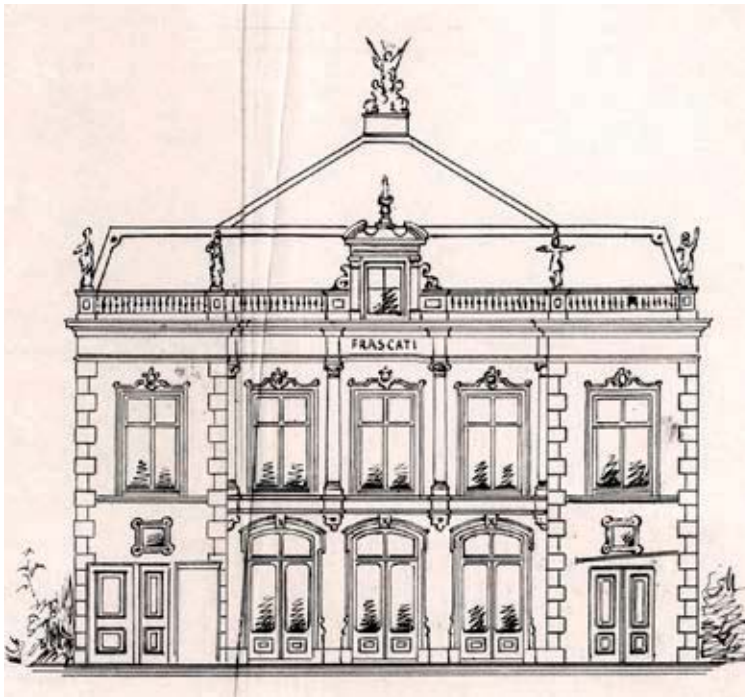
seizoen drong hij aan op een spoedige beslissing. Het college liet daarop weten eerst ontwerptekeningen te willen zien. Daarop vroeg Van Gendt namens zijn opdrachtgever Prot op 20 maart 1879 vergunning aan voor een gebouw volgens de bijgevoegde tekeningen.⁴⁹ Een dag later verleende de gemeente toestemming.⁵⁰ Op 21 mei dat jaar kwam het theater gereed.

De stijl en de ornamenten van de gerealiseerde, geheel gepleisterde, voorgevel (afb. 4) weken sterk af van het ontwerp (afb. 3) waarvoor de gemeente goedkeuring had verleend.⁵¹ Het ondiepe voorgebouw telde in beide ontwerpen twee bouwlagen met drie, iets naar achter gestelde, vensterassen in het midden-deel, en aan weerszijden een bredere vensteras. In beide ontwerpen zaten in het midden drie beglaasde, dubbele deuren en in de zijassen elk nog een dubbele deur zonder glas.

Het bij de gemeente ingediende ontwerp (afb. 3) vertoonde eclectische decoraties die niet zouden hebben misstaan op een herenhuis aan een van de grachten: hoekblokken in de zijassen en vensterbekroningen die een combinatie vormden van klassieke elementen en ornamenten ontleend aan de Lodewijkstijlen. Op het bekronende hoofdstel stond een balustrade met boven de zijassen telkens twee beelden en boven de middenas een dakkapel. Mogelijk geïnspireerd door de in 1875 in Parijs geopende Opéra Garnier, plaatste Van Gendt een imposante beeldengroep op de nok van het hoge dak van de zaal. Deze beeldengroep ontbreekt op de voorstelling van het theater uit 1890, mogelijk doordat deze nooit tot stand kwam (afb. 1).

Het uitgevoerde gevelontwerp (afb. 4) vertoonde een veel rijkere toepassing van ornamenten. De hoekblokken van de zij-assen kregen meer reliëf. De aard en het type ornamenten, bombastische siervazen, festoenen, ovale en ronde openingen met zware omlijstingen, hermen en gebroken frontons, kwamen ook overeen met de neobarokke Opéra Garnier in Parijs, al citeerde Van Gendt dit gebouw nergens letterlijk. In dit tweede, gerealiseerde, ontwerp kreeg de middenas meer nadruk dan bij het ingediende ontwerp. In dat opzicht stond juist het ingediende, niet-gerealiseerde ontwerp wat dichterbij Garniers Opéra, waarvan het middengedeelte eveneens wat naar achteren staat. Prot zal de rijkere aankleding passender hebben gevonden voor de schouwburg, die vooral publiek moest trekken met operettes. Aan de Plantage Middenlaan stond een poort met in het midden een brede doorgang met metalen hekken en opzij kleinere doorgangen met een deur (afb. 1). Ook deze poort maakte een uitgesproken barokke indruk. In het oeuvre van A.L. van Gendt is deze uitbundige uiting van de (neo)barok een zeldzaamheid.

Voor het gebouw strekte zich een kleine tuin uit, waarop de koffiekamer uitkeek. Aan beide zijden van deze 'verversingszaal' waren de toegangen tot de schouwburg, links voor de galerij, rechts voor de eerste rang, die uit stalletjes en de parterre bestond. De zaal beschikte ook over een balkon, dat doorliep langs de zijwanden (afb. 5).⁵² Op het balkon of de 'gaanderij' stond een reusachtige spiegel, die het licht van de kroon weerkaatste. De zaal bevatte kleurige decoraties, onder meer tegen het plafond. Aan weerszijden van het toneel stonden gekoppelde klassieke zuilen.

3 A.L. van Gendt, bij de gemeente ingediend ontwerp van een Zomertheater voor G. Prot te Amsterdam, maart 1879. Stadsarchief Amsterdam (5221BT901054).

EEN TEGENHANGER In dezelfde tijd, op 12 maart 1879, kwam de directeur van het Grand Théâtre in de Amstelstraat, Abraham van Lier (1812–1887), met het plan zijn bestaande houten schouwburgtent aan de Plantage Franschelaan 9, de huidige Henri Polaklaan, te vervangen door een stenen schouwburg.⁵³ Eerder al had oud-acteur Van Lier van 1869 tot 1875 een zomertheater geëxploiteerd aan de Stadhouderskade, in de buurt van het latere Rijksmuseum.⁵⁴ Van Liers nieuwe Zomer-Théâtre was bestemd voor de Vereniging het Nederlandsch Tooneel. Architect Bijvoets voorzag het gebouw van een strakke voorgevel in eclectische (neo-Grec) trant, met een balkon tussen de eerste en tweede bouwlaag.⁵⁵ Het opende zijn deuren op 29 mei 1879.⁵⁶ Een flinke tuin aan de voorkant scheidde de schouwburg van de straat. Het maakte in 1900 plaats voor het gebouw van de Algemene Nederlandsche Diamantbewerkerbond van Berlage.

Het Nieuws van den Dag meldde bij de opening dat de nieuwe schouwburgen in de Plantage van Prot en van Van Lier met ‘echte 19de eeuwse voortvarendheid’ waren verrezen.⁵⁷ De bouwtijd van het theater van Prot bedroeg slechts twee maanden. Ook Van Liers schouwburg aan de Plantage Franschelaan kende zo’n opmerkelijk korte bouwtijd.

Op 5 juni 1879 openden de Prots met de drukbezochte voorstelling *Klokken van Corneville*. De burgemeester woonde een deel van de voorstelling bij en voor de aanvang ervan kregen vader en zoon Prot, door het publiek op het toneel geroepen, ‘een storm van toejuichingen’.⁵⁸ *Het Nieuws van den Dag* sprak over een ‘ruim, smaakvol ingericht en goed geventileerd’ gebouw.⁵⁹ Het succes was

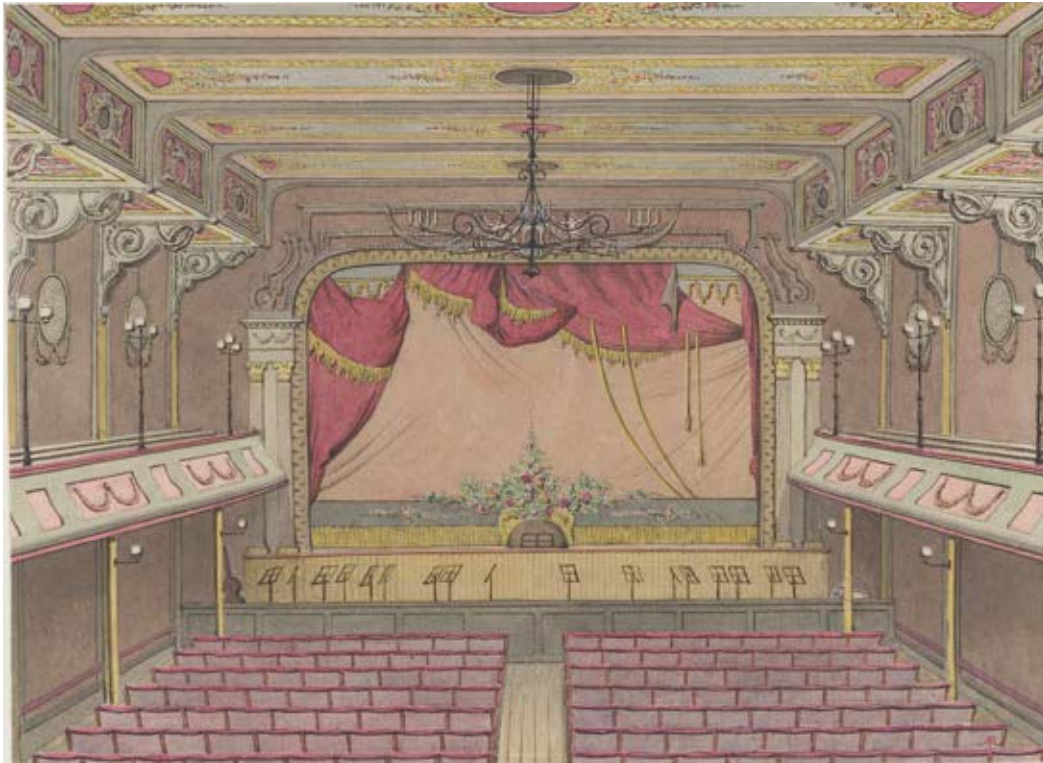

4 A.L. van Gendt, gerealiseerd ontwerp van een Zomertheater voor G. Prot te Amsterdam, maart 1879. Collectie Het Nieuwe Instituut, Rotterdam (GEND_t72-28).

groot, niet in het minst door de veelgeroemde wondermooie decors van Prot en zoon. Volgens het *Algemeen Handelsblad* noemden de directeurs G. Prot & Zoon hun 'coquette schouwburgzaal' Frascati, maar hadden zij het gerust 'Théâtre-byou' kunnen noemen, zo smaakvol en keurig zag het er uit.⁶⁰ In de volksmond heette het theater 'Schouwburg Prot'. Het geheel had volgens het dagblad 'een zoo prettig, zoo gezellig karakter, dat het zonder schroom mag wedijveren met de lieve kleine schouwburgen te Parijs, wier groot ongerief, te kleine zitplaatsen, hier niet wordt gevonden.'⁶¹

Het Nieuws van den Dag vergeleek de opzet met Van Liers net geopende naburige schouwburg.⁶² Volgens het dagblad was Van Liers lokaal een aanwinst voor de stad: de zaal was 'goed van vorm' en bood van alle kanten een gemakkelijk uitzicht op het vrij ruime toneel. De kleinere schouwburg van Prot was 'in vorm en bouw ook zeer doeltreffend' en geheel afgewerkt en versierd met 'verdienstelijk schilderwerk' van Prot zelf. Van Liers schouwburg moest het voorlopig stellen met een witte interieurafwerking. Lovend was de verslaggever over de opzet van Prot's theater, een compliment voor architect Van Gendt. De 'vrije communicatie' van het toneel met de hoofdingang had de bouwmeester op 'vindingrijke wijze' in het gebouw aangebracht. Hiertoe diende een lange en smalle gang die links langs de zaal helemaal naar achteren liep. Hierdoor hoefden acteurs, anders dan bij Van Liers zaal, niet buitenom of tussen het publiek door om zich naar het toneel te begeven. De correspondent sprak zijn bewondering uit voor beide bouwwerken, zeker 'als men in aanmerking neemt in welk

5 J.M.A. Rieke, Interieur van schouwburg Frascati aan de Plantage Middenlaan 4a, 1892. Potlood, pen

en aquarel. Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TIN) (to04041.000).

een minimum van tijd zij daar zoo flink en goed werden opgetrokken.' De kleine schouwburg van Prot was bijna elke avond uitverkocht, mede door het optreden van operette-diva Mina Buderman-Van Dijk.

CONCURRENTIE Grote concurrentie zou Prots theater gaan ondervinden van de ook aan de Plantage Middenlaan gelegen Artis-Schouwburg, die op 5 mei 1892 zijn deuren opende en ongeveer veertienhonderd zitplaatsen telde.⁶³ Deze zaal, een ontwerp van architect-makelaar C.A. Bombach (1857-1917), verrees op de plaats van de woning van Artis-oprichter en directeur G.F. Westerman (1807-1890), die kort daarvoor was overleden. Hij had de grond voor dit doel beschikbaar gesteld bij testament.⁶⁴ De toneelspelers A.C. Kreeft en J.M.J. Buderman namen het initiatief en vormden samen met Bombach de directie van de naamloze vennootschap Artis-Schouwburg.⁶⁵ Net als Prots zomertheater was de schouwburg bedoeld voor operettevoorstellingen. Kreeft en Buderman waren eerder als acteurs verbonden geweest aan Frascati. Door hun toedoen liepen artiesten van Prot nu over naar de concurrent.⁶⁶ Hieronder bevonden zich J. Kelly, G. Kiehl en Mina Buderman, de ster van Frascati, zoals literator Alberdingk Thijm haar eens noemde.⁶⁷ Volgens de *Provinciale Overijsselsche en*

6 W.G. Kuijer & zonen, Schouwburg Frascati, poort aan de Plantage Middenlaan na de verbouwing

van 1892 in 1900. Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TIN) (520200011.002 E).

Zwolsche Courant vormde deze artistieke aderlating voor Prot geen reden om het bijltje erbij neer te leggen.⁶⁸ Begin 1892 nam de directie Prot een 'bijna geheel nieuw personeel' aan om in mei de aantrekkelijke uitvoeringen in haar schouwburg voort te zetten.⁶⁹

Nog voor de voltooiing van de Artis-Schouwburg studeerde het daaraan verbonden, deels van Frascati overgelopen, gezelschap in het diepste geheim de operette *De dochter van Fanchon* in. Toen de oude Prot dat ter ore kwam, reisde hij spoorslags naar zijn geboortestad Parijs om daar voor zesduizend gulden de rechten van deze operette te kopen. Zo kon hij de voorstelling in de Artis-Schouwburg verbieden en het stuk vervolgens zelf uitvoeren in zijn eigen theater. De Artis-Schouwburg programmeerde noodgedwongen op het laatste moment het bekende stuk *De Mascotta* in plaats van de operette.⁷⁰

Reeds in juli 1892 verschenen de eerste berichten dat de nog maar amper geopende Artis-Schouwburg het financieel niet meer kon bolwerken.⁷¹ Directielid-architect Bombach ging dat jaar failliet en verliet daarop de directie.⁷² Er volgden rechtszaken over hypotheekrechten. Op een publieke veiling in februari 1894 kocht makelaar L. van de Vijgh de Artis-Schouwburg voor 45.400 gulden namens A.J. le Gras en J. Haspels uit Rotterdam.⁷³ Zij waren toentertijd de

regisseurs (toen toneeldirecteuren genoemd) van de Vereenigde Rotterdamsche Tooneelisten.⁷⁴ De nieuwe eigenaars gaven de Artis-Schouwburg een nieuwe naam: de Hollandsche Schouwburg.⁷⁵ Voor Prot braken er opnieuw gouden tijden aan toen hij zich tijdens de ‘doorstart’ van de voormalige Artis-Schouwburg toelegde op kluchtspelen.⁷⁶ Een deel van het vroegere gezelschap, waaronder Mina Buderman, keerde bij hem terug.⁷⁷

Eind 1892 lieten vader en zoon Prot hun zaal opnieuw verbouwen door het bureau Van Gendt. De open voortuin maakte plaats voor een overdekte wintertuin.⁷⁸ De sierhekken van de monumentale toegangspoort verdwenen en daarvoor in de plaats kwam een beglaasde wand met bogen erboven (afb. 6).⁷⁹ Als ingang dienden voortaan de doorgangen opzij.

Tot 1912 bleef Gustave Prot junior directeur van Frascati aan de Plantage Middenlaan. In september dat jaar droeg hij de exploitatie over aan huurder Is. Simons (1852-1929) om daarna, naar eigen zeggen, op zijn lauweren te gaan rusten.⁸⁰ Simons, de vroegere ‘bureaulist’ (administratief leider) van het Grand Théâtre van Van Lier, kocht de schouwburg in het jaar erop voor 118.000 gulden van Prot.⁸¹ Volgens *Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië* van 27 september 1913 bewoonde Prot junior een van de mooiste en in stijl gemeubileerde woningen in de Vondelstraat en zou hij een vermogen bezitten van meer dan een half miljoen. Bij zijn overlijden, in 1913, merkte het *Algemeen Handelsblad* op dat het vader en zoon Prot waren geweest die in hun Frascati-schouwburg in de Plantage de operette tot bloei hadden gebracht.⁸²

NA PROT & ZOON Op 1 september 1912 vond er een feestelijke heropening plaats van Frascati met *Het Cafétje* van Tristan Bernhard.⁸³ Simons verhuurde de schouwburg aan het Frascati-ensemble onder directie van L. Chrispijn junior en Jacq. van Biene. Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog liep het bezoek flink terug. Dit ondanks het succes van de toen lopende revue *Mobilisatie*, waarin de geliefde Amsterdamse komiek Kelly schitterde. Na diens overlijden ging het helemaal bergafwaarts met de schouwburg. Er traden aanvankelijk nog wel kleine gezelschappen op, maar de exploitatie liep moeizaam. Het theater stond steeds vaker leeg en raakte in verval.⁸⁴

In augustus 1926 kocht het acteusechtpaar Rika Hopper en Jacques van Hoven het zieltogende gebouw.⁸⁵ Na een ingrijpende verbouwing door architect J. Boterenbrood naar plannen van J.F. Staal, werd het theater herdoopt in het Rika Hopper Theater, naar de in die tijd zeer gevierde actrice.⁸⁶ Het opende in september 1927 zijn deuren.⁸⁷ Eigenlijk stond er een compleet nieuw gebouw, comfortabel en ingericht volgens de eisen van die tijd. Van het ‘oude’ Frascati resteerde alleen het toneel.⁸⁸ In dit gemoderniseerde theater vierde menig binnen- en buitenlandse gezelschap grote successen. In 1938 ging Van Hoven echter failliet, waarna A.J. Sellmeyer het onder de naam van Beatrixtheater nog enige jaren voortzette. Van 1944 tot 1946 beleefde het theater een kortstondige opleving als het Hortustheater. In 1946 onderging de schouwburg onder de naam Desmet (naar de filmdistributeur Jean Desmet) een aanpassing tot bioscoop. Vanaf 2001 ging het gebouw verder als Desmet Studio’s Amsterdam.

Gert Eijkelboom (1963) studeerde Bedrijfseconomie en Kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Momenteel werkt hij aan een proefschrift over het Amsterdamse architectenbureau Van Gendt. Hij is bestuurslid van Genootschap Amstelodamum.

Gerrit Vermeer (1956) is universitair docent Architectuurgeschiedenis en Monumentenzorg aan de Universiteit van Amsterdam. Hij verricht bouwhistorisch onderzoek in Enkhuizen. Hij is bestuurslid van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad en redactielid van Amstelodamum.

- 1 'Nieuw Frascati', *Algemeen Handelsblad*, 4 juni 1879.
- 2 Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TIN), afbeeldingsbestand 004062.000: J.M.A. Rieke, Schouwburg Frascati aan de Plantage Middenlaan 4a, 1890.
- 3 *De Telegraaf*, 17 augustus 1903.
- 4 'De Prot-schouwburg, thans het Rika Hopper-theater, bestaat 50 jaar', *Het Volk*, 4 juni 1929; http://theaterencyclopedie.nl/wiki/Gustave_Prot_jr; een advertentie in het *Algemeen Handelsblad* van 20 januari 1844 vermeldt bij Theatre Francais: 'Decors nouveaux de mr. Gustave Prot'; een advertentie in het *Algemeen Handelsblad* van 20 september 1851 vermeldt 'décors nouveaux par mr. Gustave Prot in Theatre de l'opera Français'.
- 5 *Algemeen Handelsblad*, 7 september 1850.
- 6 *Opregte Haarlemsche Courant*, 2 oktober 1850.
- 7 *Algemeen Handelsblad*, 14 september 1849.
- 8 Idem, 17 oktober 1849.
- 9 Idem, 4 juni 1850.
- 10 Idem, 8 mei 1854.
- 11 Idem, 9 mei 1855.
- 12 Idem, 9 mei 1855.
- 13 Idem, 19 november 1855.
- 14 T.K. Looijen, *Een geschiedenis van Amsterdamse theaters*, Amsterdam 1981, p. 22.
- 15 *Algemeen Handelsblad*, 5 april 1856.
- 16 Idem, 12 september 1864.
- 17 Idem, 11 september 1865.
- 18 Idem, 10 september 1866.
- 19 Idem, 13 september 1869.
- 20 Idem, 10 september 1871.
- 21 *Gemeentebled* 1871, I, p. 245-253, II, p. 264-273.
- 22 *Algemeen Handelsblad*, 25 mei 1868.
- 23 Idem, 19 mei 1869.
- 24 Idem, 15 augustus 1850; *Het Nieuws van den Dag*, 20 november 1913.
- 25 *De Telegraaf*, 20 november 1913.
- 26 *Algemeen Handelsblad*, 1 en 2 augustus 1870.
- 27 *Het Nieuws van den Dag*, 2 september 1912.
- 28 *Algemeen Handelsblad*, 20 februari 1871.
- 29 *Het Nieuws van den Dag*, 12 mei 1874.
- 30 <https://hart.amsterdam/nl/page/135044> (geraadpleegd: januari 2016).
- 31 *Het Nieuws van den Dag*, 12 mei 1874.
- 32 Idem, 12 mei 1874.
- 33 <https://prod.mozardweb.odnzkg.nl/mozard/document/docnr/1493482> (geraadpleegd: december 2016).
- 34 *Algemeen Handelsblad*, 20 november 1913.
- 35 *Het Nieuws van den Dag*, 7 juni 1876.
- 36 De Prot-schouwburg, thans het Rika Hopper-theater, bestaat 50 jaar', *Het Volk*, 4 juni 1929.
- 37 *Algemeen Handelsblad*, 7 juni 1876.
- 38 Ibidem.
- 39 Idem, 14 september 1878.
- 40 <http://www.eenlevenlangtheater.nl/theo%20mann%20bouwmeester/repertoire/salon%20des%20varietes>
- 41 *De Tijd*, 13 februari 1879; *De Standaard*, 4 maart 1879.
- 42 *De Standaard*, 4 maart 1879.
- 43 Idem, 4 maart 1879.
- 44 *Het Nieuws van den Dag*, 29 mei 1879.
- 45 SAA toeg.nr. 5180, inv.nr. 1926, 1063 PW 1879.
- 46 Ibidem.
- 47 Idem, 1928: 1217 PW 1879, brief van G. Prot aan Burgemeester en Wethouders der gemeente Amsterdam, z.d.
- 48 Ibidem.
- 49 SAA toeg.nr. 5180, inv.nr. 1932: 1396 PW 1879.
- 50 Ibidem.
- 51 Het Nieuwe Instituut, Rotterdam, Architectenbureau Van Gendt, archief 110364707, inventarisnummer GEND_t72, afbeeldingsbestand GEND_t72-28: Ontwerp van een Zomer-theater voor G. Prot te Amsterdam (afb. 3); SAA toeg.nr. 5221.BT, Archief van de Dienst Bouw- en Woningtoezicht: bouwtekeningen, afbeeldingsbestand 5221BT901054: Ontwerp van een Zomer-theater voor G. Prot te Amsterdam (afb. 4).
- 52 Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TIN), afbeeldingsbestand 004041.000: J.M.A. Rieke, Schouwburg Frascati aan de Plantage Middenlaan 4a, 1892.
- 53 *De Standaard*, 19 maart 1879; Looijen, *Een*

- geschiedenis*, p. 47.
- 54 *Algemeen Handelsblad*, onder meer 1 augustus 1870 en 4 juli 1874.
- 55 SAA, toeg.nr. 10056, Collectie Stadsarchief Amsterdam: bouwtekeningen, afbeeldingsbestand 010056917395: ontwerp van een schouwburg, A. van Lier en Yme Gerardus Bijvoets Gzn., maart 1879.
- 56 Looijen, *Een geschiedenis*, p. 69.
- 57 *Het Nieuws van den Dag*, 29 mei 1879.
- 58 *Algemeen Handelsblad*, 6 juni 1879.
- 59 *Het Nieuws van den Dag*, 6 juni 1879.
- 60 'Nieuw Frascati', *Algemeen Handelsblad*, 4 juni 1879.
- 61 Ibidem.
- 62 *Het Nieuws van den Dag*, 29 mei 1879.
- 63 *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant*, 9 januari 1902; *Algemeen Handelsblad*, 4 mei 1892.
- 64 https://nl.wikipedia.org/wiki/Hollandse_Schouwburg (geraadpleegd: december 2016); https://nl.wikipedia.org/wiki/Gerardus_Frederik_Westerman (geraadpleegd: december 2016); over Bombach: <http://www.amsterdamsebinnenstad.nl/binnenstad/250/amsterdam1900-bombach.html> (geraadpleegd: december 2016). Deze webpagina is een online weergave van: W. van Leeuwen, 'C.A. Bombach Czn. (1857-1917), ondernemer en architect', *Binnenstad 250* (maart 2012).
- 65 *Algemeen Handelsblad*, 8 november 1891.
- 66 *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant*, 12 januari 1892; *Het Nieuws van den Dag*, 2 mei 1892; *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant*, 16 mei 1892.
- 67 *Nieuwe Veendammer courant*, 17 mei 1892.
- 68 *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant*, 12 januari 1892.
- 69 Ibidem.
- 70 *Nieuwe Veendammer courant*, 17 mei 1892.
- 71 *Leeuwarder Courant*, 28 augustus 1899; 'Amsterdamsche brieven', *Bataviaasch Handelsblad*, 27 juli 1892.
- 72 *Algemeen Handelsblad*, 22 en 25 juni 1893; idem, 27 november 1892.
- 73 Idem, 15 februari 1894; *Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant*, 16 februari 1894.
- 74 *Arnhemsche Courant*, 26 maart 1891.
- 75 *Algemeen Handelsblad*, 8 september 1894.
- 76 Idem, 20 november 1913; *De Telegraaf*, 11 mei 1933.
- 77 Ibidem.
- 78 SAA toeg.nr. 5221.BT, Archief van de Dienst Bouw- en Woningtoezicht bouwtekeningen, afbeeldingsbestand 5221BT901057: verbouwing schouwburg, plattegrond, opstand voorgevel (detail), A.L. van Gendt, november 1892.
- 79 Theatercollectie Bijzondere Collecties UVA (Stichting TIN), afbeeldingsbestand 520200011.002: Schouwburg Frascati, 1900.
- 80 *Het Nieuws van den Dag*, 29 december 1911.
- 81 Idem, 4 april 1913; *De Sumatra Post*, 2 januari 1914; Looijen, *Een geschiedenis*, p. 73.
- 82 *Algemeen Handelsblad*, 20 november 1913.
- 83 *Het Volk*, 4 juni 1929.
- 84 *Nieuwe Apeldoornsche Courant*, 6 augustus 1925; *Algemeen Handelsblad*, 29 maart 1903; *Het Volk*, 4 juni 1929.
- 85 *Algemeen Handelsblad*, 27 augustus 1926; *Algemeen Handelsblad*, 29 maart 1929.
- 86 *De Telegraaf*, 29 maart 1927. Aanvankelijk zou architect Jacob London uit Hilversum de plannen maken.
- 87 *De Telegraaf*, 24 september 1927.
- 88 *Het Volk*, 4 juni 1929.